

BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Beogradska otvorena škola

83/2022

Bilten o procesu pregovora
o pristupanju Srbije Evropskoj uniji

KO ĆE SVE SEDETI U SKUPŠTINSKIM KLUPAMA? IZMEĐU EVROPSKOG PUTA I ODANOSTI RUSIJI

TEMA BROJA STR. 4–6

U FOKUSU STR. 11–12

Mirenje poslovnog i privatnog, mogućnost
ili nužnost

MALIM KORACIMA KA VELIKOM CILJU

KOLUMNA STR. 13–14

Evropa o rodnoj ravnopravnosti

ŠTA MOŽEMO DA NAUČIMO?

AKTUELNO STR. 15–16

Samit Evropska unija – Kina, 2022

SISTEMSKI RIVALI U DIJALOGU GLUVIH

CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI

Švedska
Sverige

- 3** | **PREGLED MESECA**
- 4** | **TEMA BROJA**
Ko će sve sedeti u skupštinskim klupama?
IZMEĐU EVROPSKOG PUTA I ODANOSTI RUSIJI
- 7** | **INTERVJU**
Intervju, profesor Dejan Jović
TEŠKE ODLUKE JE NEMOGUĆE IZBEĆI
- 11** | **U FOKUSU**
Mirenje poslovnog i privatnog, mogućnost ili nužnost
MALIM KORACIMA KA VELIKOM CILJU
- 13** | **KOLUMNA**
Evropa o rodnoj ravnopravnosti
ŠTA MOŽEMO DA NAUČIMO?
- 15** | **AKTUELNO**
Samit Evropska unija – Kina, 2022
SYSTEMSKI RIVALI U DIJALOGU GLUVIH
- 17** | **PREDSTAVLJAMO**
Strateški kompas odbrane i bezbednosti
EVROPA PONOVO UČI JEZIK SILE

PRIJAVITE SE OVDE DA REDOVNO DOBIJATE MESEČNI BILTEN O PROCESU PREGOVORA SRBIJE SA EU

IMPRESUM

Izdavač: Beogradska otvorena škola (BOŠ)
Bulevar oslobođenja 177, 11000 Beograd, Srbija
www.bos.rs

Urednici: Jelena Jorgačević, Branislav Cvetković, Miljana Jovanović

Autori: Bojana Džulović, Branislav Cvetković, Mina Kuzminac, Miljana Jovanović

Lektura i korektura: Marijana Milošević

Dizajn i prelom: Damir Matić

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji” koji Beogradska otvorena škola realizuje uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneti u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje Beogradske otvorene škole i donatora.

5. april

Borelj i Varhelji pozvali Srbiju da radi na dijalogu širom političkog spektra

Šef Spoljnopolitičke službe Evropske unije Žozep Borelj i komesar za susedstvo i proširenje Oliver Varhelji pozvali su Srbiju da posle izbora nastavi da radi na širokom međupartijskom konsenzusu o reformama ključnim za napredak na putu ka Uniji. Evropska unija je pozdravila učešće svih političkih snaga na izborima u Srbiji, nakon međupartijskog dijaloga uz posredovanje Evropskog parlamenta i istakla da je pravilno funkcionisanje demokratskih institucija Srbije centralni stub procesa pristupanja. **Više...**

12. april

Zemlje Centralne Evrope podržale fokus češkog predsedavanja EU na Zapadni Balkan

Šefovi diplomatija Austrije, Mađarske, Slovenije i Slovačke podržali su na sastanku u zamku Štiržin u Češkoj najavu šefa češke diplomatije Jana Lipavskog da će, uprkos novim prioritetima predsedavanja Češke Evropskoj uniji zbog napada Rusije na Ukrajinu, fokus ostati na evrointegraciji Zapadnog Balkana. **Više...**

13. april

Srbija dobila 12 miliona evra iz Fonda solidarnosti Evropske unije

Ministarka za evropske integracije Jadranka Joksimović potpisala je Sporazum o poveravanju, kojim je Evropska unija našoj zemlji bespovratno dodelila 11.968.276 evra iz Fonda solidarnosti Evropske unije, za finansiranje hitnih aktivnosti u borbi protiv koronavirusa, kao i za sprovođenje ostalih mera u cilju oporavka zdravstvenog sistema Srbije. **Više...**

14. april

Nemačka očekuje da se Srbija uskladi sa sankcijama Rusiji

Nemački ambasador u Srbiji Tomas Šib rekao je da Evropska unija i Nemačka očekuju od Srbije da se uskladi sa sankcijama Rusiji, s obzirom na to da se ona nalazi na putu ka Evropskoj uniji. Šib je istakao da: što se pre Srbija pridruži spoljnoj i bezbednosnoj politici Unije, brže će i napredovati. **Više...**

19. april

Ukrajina popunila upitnik Evropske unije za samo 10 dana

Predsednik Ukrajine Zelenski predao je popunjeni upitnik za članstvo u Evropskoj uniji i istakao da se nada da će taj korak omogućiti njegovoj zemlji da dobije status kandidata u roku od nekoliko nedelja. Nacrt mišljenja Evropske komisije o usklađenosti zemlje s potrebnim kriterijumima za članstvo biće, najverovatnije, predstavljen u junu. **Više...**

19. april

Jadranka Joksimović uručila dokument „Preporuke građana Srbije za evropsku inicijativu – Konferencija o budućnosti Evrope”

Ministarka za evropske integracije Jadranka Joksimović u Vladi Srbije je uručila dokument „Preporuke građana Srbije za evropsku inicijativu – Konferencija o budućnosti Evrope” ambasadoru Francuske u Srbiji Pjeru Košaru i Dirku Lorencu, otpravniku poslova Delegacije Evropske unije u Srbiji. Ministarka je navela da Srbija želi da bude proaktivna, te da su bez formalnog poziva organizovane sesije na kojima su građani davali svoje preporuke kako bi učestvovali u procesu Konferencija o budućnosti Evrope. **Više...**

Ko će sve sedeti u skupštinskim klupama?

IZMEĐU EVROPSKOG PUTA I ODANOSTI RUSIJI

Novi saziv Parlamenta, trinaesti po redu od uvođenja višepartijskog sistema, u poređenju s prethodnim, (ne)očekivano će doneti i veliki broj novina. Pre svega, imaće legitimitet koji mu je nedostajao u protekle dve godine i raznovrsne političke opcije, raspoređene na skoro svim stranama političkog spektra.

Nakon, slobodno možemo reći, neuspelog bojkota 2020. godine, u Narodnu skupštinu se vratila opozicija. Novi saziv je izrazito heterogen, a tome doprinose i desničarske i izrazito rusofilske političke opcije koje su prešle cenzus.

Srbija je na ovim izborima dramatično skrenula udesno. Nisu desničarske političke stranke nešto neviđeno u ovdšnjem Parlamentu, naprotiv, ali ovakav povratak jeste obeležio izbore 3. aprila, što je zabrinulo čak i novo-starog predsednika Republike.

Evroentuzijizam i evroskepsa

Beogradska otvorena škola je tokom predizborne kampanje analizirala **političke programe parlamentarnih lista**, da bi pokazala u kojoj se meri potencijalne političke opcije koje bi bile u Parlamentu zalažu za proevropsku politiku, odnosno koliko su protiv nje. Sada, nakon izbora, bitno je sagledati rezultate, ali i koliko su proEU i antiEU opcije bile uspešne, odnosno neuspešne.

Novi saziv Parlamenta imati tačno 200, barem deklarativno, proevropski orijentisanih poslanika, njih 35 koji su izričito protiv procesa evropskih integracija, dok je stav 15 narodnih poslanika po ovom pitanju, još uvek, nepoznat.

Od ukupno jedanaest izbornih lista koje su ušle u Parlament, njih šest zauzima pozitivan stav o procesu evropskih integracija Srbije i makar deklarativno, u programima svojih partija, prepoznaje evropske vrednosti kao izuzetno važan deo političkih stremjenja. To su liste: Aleksandar Vučić – Zajedno možemo sve, Marinika Tepić – Ujedinjeni za pobjedu Srbije, Ivica

PARLAMENT, IZMEĐU TEORIJE I PRAKSE

Ustav naše zemlje kaže da je Narodna skupština Republike Srbije najviše predstavničko i zakonodavno telo. Važan zadatak Parlamenta jeste usvajanje zakona. Za nas koji smo na putu ka Evropskoj uniji to znači da Narodna skupština donosi zakone kojima se vrši usklađivanje domaćeg zakonodavstva s propisima Evropske unije. Pored toga, Parlament kontroliše rad izvršne vlasti, uključujući i evropske integracije i pregovore o pristupanju. Teorija kaže jedno, a praksa pokazuje, nažalost, sasvim drugačiju sliku.

Dve ključne uloge, zakonodavna i kontrolna, zahvaljujući događajima u proteklih nekoliko godina, sada su dovedene u pitanje. Slika Narodne skupštine Srbije, počevši od 2016. godine, praktično je nepromenljiva – slika urušavanja i degradiranja najvišeg zakonodavnog tela. Debata je svedena na najniži nivo u proteklih nekoliko decenija. Uvrede, psovke i rečnik nedostojan ove institucije postali su svakodnevnica koja više nikoga ne iznenađuje. Narodni poslanici bili su pijuni u rukama svojih partija.

Paradoksalna je situacija u kojoj ne samo da Parlament ne kontroliše Vladu već upravo suprotno, strogo je kontrolisan od strane vladajuće većine i Vlade. Parlamentarna kontrola izvršne vlasti postala je mrtvo slovo na papiru. Teško da će naši predstavnici, novi ali i oni s višegodišnjim parlamentarnim stažom, postati svesni svojih uloga i zadataka u novom sazivu.

Izvor: rtv.rs

Dačić – Premijer Srbije, Savez vojvođanskih Mađara – Ištvan Pastor, Zajedno za Vojvodinu – Vojvođani i SDA Sandžaka – dr Sulejman Ugljanin. Tri parlamentarne liste su izrazito protiv članstva Srbije u Evropskoj uniji: Dr Miloš Jovanović – Nada za Srbiju; Patriotski blok za obnovu Kraljevine Srbije i Milica Đurđević Stamenkovski – Srpska stranka Zavetnici, koja u svom političkom programu izražava jasan evroskepticizam. Dve liste koje će se naći u Parlamentu – Koalicija Moramo i lista Muftijin amanet – Stranka pravde i pomirenja nemaju jasno deklarisan stav u vezi sa evropskim integracijama.

Povratak desnice, pre svega tri stranke koje se jasno i javno protive ulasku Srbije u Evropsku uniju (NADA, Zavetnici, Dveri) uneće u parlamentarni rad novu dinamiku, koju nismo imali prilike da gledamo u protekle dve godine. Te stranke i jesu najveći pobednici izbora.

Pretvoreno u mandate to znači da će novi saziv Parlamenta imati tačno 200, barem deklarativno, proevropski orijentisanih poslanika, njih 35 koji su izričito protiv procesa evropskih integracija, dok je stav 15 narodnih poslanika u vezi sa ovim pitanjem još uvek nepoznat.

Ipak, teorija je jedno, a praksa, odnosno delovanje političkih aktera, često nešto sasvim drugo.

Za početak, sama tema evropskih integracija nije bila preterano prisutna u predizbornom periodu. Dodatno, EU, ali i sva druga spoljnopolitička pitanja pala su u vodu nakon početka ruske invazije na Ukrajinu. Otad je predizbornom kampanjom u Srbiji dominirala samo jedna spoljnopolitička tema – sukob u Ukrajini. Sve političke opcije prilagodile su svoje kampanje ovom događaju, kreirale su i slale, neke prilično jasne, a neke vrlo neutralne poruke svom biračkom telu. Ovakvi tonovi svakako jesu uticali na birače, posebno one koji su bili neodlučni.

Odjeci sukoba u Ukrajini

Najjača politička opcija, predvođena Srpskom naprednom strankom, sramežljivo je komunicirala s biračkim telom o EU temama tokom predizborne kampanje. Njihova politika sedenja na sve tri spoljnopolitičke stolice – EU, Kina i Rusija, i ovoga puta, ostala je dominantna. Vladajuća većina sa Srpskom naprednom strankom i Aleksandrom Vučićem na čelu slala je poruke koje su bile usmerene na težak položaj Srbije u međunarodnim odnosima, ne iskazujući ni podršku, ali ni protivljenje Rusiji. Ipak, po samom završetku brojanja glasova, novo-stari predsednik izjavio je da će se, uprkos tome što je Srbija drastično skrenula udesno, truditi da drži evropski

kurs i „krmu srpskog broda”. Pored toga, Srbija se pridružila sankcijama koje su, još početkom 2014, uvedene Rusiji i na taj način barem započela delimično usaglašavanje sa spoljnom politikom Evropske unije.

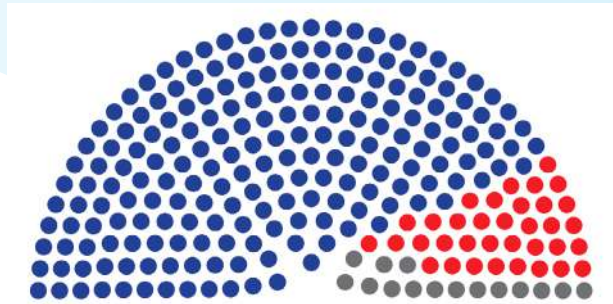
Čini se da je aktuelni partner Srpske napredne stranke, Socijalistička partija Srbije, najpre profitirala od rusko-ukrajinskog sukoba. Teme u vezi sa EU nisu bile ni u prvom, ali ni u drugom planu ove partije. Otvorena podrška Rusiji i stavovi po kojima su rusko-srpsko prijateljstvo i savezništvo neupitni dominirali su u poslednjih nekoliko nedelja kampanje. Sigurno je da je na ovaj način SPS privukao veliki broj pristalica, onih neodlučnih, ali i nelojalnih SNS-u, kojima je smetao njihov neutralan stav u aktuelnom sukobu, kao i nepružanje otvorene

Evropska unija, ali i sva druga spoljnopolitička pitanja pala su u vodu nakon početka ruske invazije na Ukrajinu. Otad je predizbornom kampanjom u Srbiji dominirala samo jedna spoljnopolitička tema – sukob u Ukrajini. Sve političke opcije prilagodile su svoje kampanje ovom događaju. Čini se da je aktuelni partner Srpske napredne stranke, Socijalistička partija Srbije, najpre profitirala od toga.

podrške Ruskoj Federaciji.

Ujedinjena opozicija Srbije, već na samom početku, jasno je osudila rusku agresiju na Ukrajinu. Članovi Pokreta slobodnih građana otvoreno su se zalagali za potpuno usaglašavanje s merama Evropske unije, odnosno još jednom su istakli svoj proevropski stav.

S druge strane, desno orijentisana opozicija otvoreno je stala na stranu Rusije i pružila joj podršku, uz snažno protivljenje potencijalnim sankcijama.

- Proevropski poslanici/poslanice
- Antievropski poslanici/poslanice
- Poslanici/poslanice bez definisanog stava o članstvu Srbije u Evropskoj uniji

Izvor: Beogradska otvorena škola

Pobeda antievropskih snaga

Novi saziv imaće, pre svega, legitimitet koji mu je nedostajao u protekle dve godine. Raznovrsne političke opcije, raspoređene na skoro svim stranama političkog spektra znače da živosti i žustrih rasprava u Parlamentu sigurno neće faliti. Povratak desnice, pre svega tri stranke koje se jasno i javno protive ulasku Srbije u Evropsku uniju (NADA, Zavetnici, Dveri) uneseće u parlamentarni rad novu dinamiku, koju nismo imali prilike da gledamo u protekle dve godine. Te stranke i jesu najveći pobednici izbora. Ne libeći se da jasno i glasno iznesu svoje stavove, koji su izrazito antievropski i proruski, zasigurno su privukle deo glasača Srpske napredne stranke, koja će u ovom sazivu imati „samo” 120 poslaničkih mesta, što je daleko manje nego u prethodnom.

*Bojana Džulović
Beogradska otvorena škola*

Intervju, profesor Dejan Jović

TEŠKE ODLUKE JE NEMOGUĆE IZBEĆI

Danas, velik broj građana EU vidi Ukrajinu kao granicu između Istoka i Zapada. To znači da više ne vidi Balkan kao tu granicu, nego da Balkan vidi kao dio Zapada. Srbija i Republika Srpska, dakle, srpski narod – koji je što iz sentimentalnih a što iz interesnih razloga – najviše rusofilski ne bi trebao otežavati stvaranje te slike nego bi bilo dobro da i sami daju doprinos da se ona učvrsti, naravno ako sebe vidi pretežito kao dio Zapada, a ne Istoka.

Tekuća ukrajinska kriza silovito utiče na međunarodne odnose. Pod njenom senkom pripremali su se i održali i ovdašnji izbori, predsjednički, parlamentarni i lokalni beogradski izbori, što je bio dobar izgovor za nesvrstavanje ni na jednu stranu i zauzimanje blagih stavova.

Možda neočekivano, kriza je, makar naizgled, ubrzala i proces evropskih integracija ili bi mogla da ga ubrza. U Srbiji je pobedila deklarativno proevropska opcija i po svemu sudeći formiraće Vladu Republike.

Da li će, nakon formiranja Vlade, Srbija zauzeti snažan proevropski stav? Treba li se ugledati na susede iz Hrvatske? Da li će Evropska unija imati sluha za specifičnost srpskog položaja? Treba li evropske integracije Srbije gledati kroz prizmu integracije Zapadnog Balkana, koji bi kao celina pristupio Uniji? Šta je glavni izvor tenzija u regionu?

O ovim i drugim temama, razgovarali smo s Dejanom Jovićem, profesorom Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu i Fakulteta političkih nauka u Beogradu.

Beogradska otvorena škola: Kako Vam danas izgleda proces evropskih integracija na Zapadnom Balkanu? Ko su lideri integracija, a ko još uvek nije spreman za dugu trku do Brisela?

Dejan Jović: Taj proces je zastao, što krivicom samih tih zemalja od kojih neke balansiraju između perioda autoritarnosti i perioda pluralizacije, a što zbog toga što Evropska unija nije ponudila dovoljno, čak izgleda kao da je odustala od uključivanja zemalja Zapadnog Balkana. Najbolji primjer je Sjeverna Makedonija – koja je 2008, kad je odbijeno njeno članstvo u NATO-u, ušla u fazu autoritarnosti i nacionalizma, a potom se

Izvor: Fakultet političkih znanosti u Zagrebu

2017. demokratizirala te kasnije i postigla sporazum s Grčkom i čak promijenila ime. Što je dobila zauzvrat? Kako je EU reagovala na sve to? Čini mi se, stoga, da su – barem neke – zemlje Zapadnog Balkana više spremne za članstvo u Uniji nego što je Unija spremna da ih primi. A konačna odluka ipak ovisi o zemljama članicama, ne o zemljama kandidatkinjama. Što se tiče

Čini mi se da su – barem neke – zemlje Zapadnog Balkana više spremne za članstvo u Uniji nego što je Unija spremna da ih primi. A konačna odluka ipak ovisi o zemljama članicama, ne o zemljama kandidatkinjama.

liderstva u regionu – nije korisno govoriti u tim kategorijama. Moje je uvjerenje da bi sve zemlje Zapadnog Balkana trebale istovremeno ući u Evropsku uniju. One su međusobno mnogo sličnije nego što su bile zemlje koje su zajedno ušle 2004. godine: npr. Kipar i Estonija, Malta i Latvija i dr. Sve one imaju svojih nedovršenosti i nesavršenosti, ali ima i u EU nedovršenih zemalja kao što je Kipar i nesavršenih po pitanju liberalne demokratije, kao što je Mađarska. Nije realno da će jedna Bosna i Hercegovina ikada ličiti na Finsku, a Srbija na Francusku i sl. Zemlje treba uvažiti kakve jesu, a ne tražiti od njih da postanu ono što nisu i ne mogu da postanu. Pritom se treba pitati – hoće li te nesavršene zemlje postati bolje ako se što prije pridruže Uniji ili ako još jednu deceniju ili dve ostanu izvan Unije? Uza sve rizike, mislim da je točnije ovo prvo.

BOŠ: Na koji način ukrajinska kriza utiče na proces pristupanja zemalja u regionu? Postoji li prostor za ubrzanje procesa pristupanja u okviru zemalja Istočnog partnerstva i u okviru zemalja regiona?

Ako se rat produži, povećat će se osjećaj da je granica između Evrope i Istoka – u Ukrajini. A to znači da nije na Balkanu, kao što su mnogi zamišljali tokom rata u devedesetima i sve do danas. To je za Zapadni Balkan i njegove šanse da uđe u EU dobro, jer ako je granica Evrope u Ukrajini, Zapadni Balkan bez dileme spada na Zapad.

DJ: Rat u Ukrajini je tek počeo, a o njegovom ishodu ovisi međunarodni poredak, naročito u Evropi i još više u rubnim zemljama Evrope, kao što su zemlje Zapadnog Balkana. Teško da će biti pobjednika i poraženog, jer bi poraz značio katastrofu za poraženu stranu. Ako se rat produži, povećat će se osjećaj da je granica između Evrope i Istoka – u Ukrajini. A to znači da nije na Balkanu, kao što su mnogi zamišljali tokom rata u devedesetim i sve do danas. To je za Zapadni Balkan i njegove šanse da uđe u EU dobro, jer ako je granica Evrope u Ukrajini, Zapadni Balkan bez dileme spada na Zapad. Dodatni prostor za ubrzanje procesa pristupanja proizlazi iz veće važnosti geopolitike, koja podrazumijeva da se velike sile – npr. Zapad – trebaju širiti kad mogu i dokle mogu. Istovremeno, neće nestati i nastojanje da se zemlje demokratizuju i liberalizuju. Jedna od pouka koje danas Zapad izvodi iz rata u Ukrajini je – da protiv autokratskih režima treba djelovati odmah, dok ne ojačaju, jer kad ojačaju, pokreću ratove. Da se ne bismo pogrešno razumjeli – i ja podržavam demokratizaciju, a naročito liberalizaciju zemalja Zapadnog Balkana – i ne mislim da je geopolitika jedino što je važno. Samo što mislim da je nju lakše postići ako su te zemlje u EU nego ako ostanu izvan EU.

BOŠ: Zagovornik ste ideje da sve zemlje Zapadnog Balkana treba, zajednički, u isto vreme da pristupe Evropskoj uniji. Da li bi se time tenzije iz regiona prelile na Uniju ili bi Unija bila pogodno tlo za poboljšanje susedskih odnosa?

DJ: To što te zemlje još nisu integrirane u EU smatram jednim od glavnih izvora tih tenzija. Umjesto da saraduju kako bi zajedno ušle u EU, one se natječu koja je „bolja”, u nadi da će prije od one druge ući u Uniju, a potom zakočiti njen ulazak. Nema boljeg načina da se potakne regionalna saradnja od toga da se cijeli region tretira kao jedna cjelina i da se uspjeh jedne zemlje veže za uspjeh svih zemalja u regiji. Opasno je nastaviti politiku pojedinačnog ulaska. Zamislite da Bosna i Hercegovina uđe prije Srbije: što mislite, kako bi se i kada unutar BiH dogovorili da li da glasaju za ulazak Srbije u EU ili protiv toga? I obratno, kad bi Srbija ušla prije Albanije, ili prije BiH ili Crne Gore – da li bi djelovala konstruktivno ili destruktivno u odnosu na te zemlje kandidatkinje? Već smo vidjeli mnogo veto postupaka i ucjena članica u odnosu na kandidatkinje, a to će se samo nastaviti ako se ne promijeni politika EU prema regionu i on se ne bude tretirao kao jedna cjelina.

Opasno je nastaviti politiku pojedinačnog ulaska. Zamislite da Bosna i Hercegovina uđe prije Srbije: što mislite, kako bi se i kada unutar BiH dogovorili da li da glasaju za ulazak Srbije u EU ili protiv toga? I obratno, kad bi Srbija ušla prije Albanije, ili prije BiH ili Crne Gore.

BOŠ: Inicijativa Otvoreni Balkan pokrenula je brojne dileme u regionu. Mislite li da je ova Inicijativa dobra pokazna vežba za buduću saradnju država regiona unutar Evropske unije ili smatrate da će Otvoreni Balkan ipak ostati pred zatvorenim vratima?

DJ: U principu, dobro je da države regiona saraduju. Ta ideja je jedna dobra vijest. Druga je stvar to što bi trebala biti šire prihvaćena, jer sada su u njoj samo tri zemlje. Međutim, to što su Albanija, Srbija i Sjeverna Makedonija prihvatile ideju dobro je za odnose Albanaca i Srba, kao i Albanaca i Makedonaca.

BOŠ: Prema istraživanju Centra za društveni dijalog i regionalne inicijative, 71,1% stanovnika ne bi podržalo ulazak Srbije u Evropsku uniju ukoliko bi to značilo priznavanje nezavisnosti Kosova i Metohije. Mislite li da je kosovsko pitanje suštinski problem za budućnost članstva Srbije u Uniji i da li mislite da postoji rešenje održivo za srpske i albanske građane?

DJ: Priznavanje Kosova od strane SAD i najvećeg broja – premda

ne svih – zemalja Evropske unije i NATO-a očigledno nije riješilo sve probleme koji su tamo odavno nastali. Potez kojeg je povukla Priština 2008. godine je pomaknuo Srbiju udesno, poslužio je za porast srpskog nacionalizma, koji je danas snažniji nego što je bio u devedesetima premda nije i nasilniji, a takođe je zemlju udaljio od Zapada i usmjerio prema Rusiji i Kini. Kosovo je danas „vruć krompir” i za samu Evropu, koja nije jedinstvena

Nije realno da će jedna Bosna i Hercegovina ikada ličiti na Finsku, a Srbija na Francusku i sl. Zemlje treba uvažiti takve kakve jesu, a ne tražiti od njih da postanu ono što nisu i ne mogu da postanu. Pritom se treba pitati – hoće li te nesavršene zemlje postati bolje ako se što prije pridruže Uniji ili ako još jednu deceniju ili dve ostanu izvan Unije? Uza sve rizike, mislim da je točnije ovo prvo.

po pitanju odnosa prema unilateralno proglašenoj nezavisnosti. U tom smislu, postojanje Kosova ometa pokušaje da se napravi zajednička spoljna i bezbednosna politiku Evropske unije. U tom smislu, kosovsko pitanje je najveći problem za samo Kosovo, jer građani Kosova danas nemaju status pa ni prava koja imaju građani Albanije i Srbije. Stvar se donekle može ublažiti politikama dvojnog državljanstva, ali dugoročno gledano potreban je kompromis. Jedan od mogućih kompromisa je da se građane Kosova tretira kao građane Evropske unije, a Kosovo ne kao zemlju članicu EU. Jer, Kosovo neće moći biti primljeno u EU sve dok ga ne priznaju sve članice EU. Mogao bi se, drugim riječima, napraviti neki presedan, kao što je napravljeno sa Kiprom koji je ušao u EU, a da nije riješio problem svog teritorijalnog i političkog integriteta. Za razliku od sjevernog Kipra koji se odvojio od Kipra, u slučaju Kosova bi se njegovim građanima moglo ponuditi da budu punopravni članovi Unije, bez ulaska samog Kosova u Uniju. Za to je, naravno, potrebna politička volja, a zasad vidimo da je nema.

BOŠ: Ponekad se čini da se nalazimo u začaranom krugu – želimo da budemo deo Unije, ali ne želimo da donosimo teške odluke. Postoji li prostora da Evropska unija prepozna specifičnosti i izazove sa kojima se države u regionu suočavaju i zauzme drugačiji pristup prema njima? Da li smo i mi spremni da prihvatimo druge?

DJ: Teške je odluke nemoguće izbjeći – čak ni kad je neka zemlja članica Evropske unije. Vidimo da je Nijemcima teško uvesti sankcije Rusiji kada se radi o energentima, a bit će još teže ako se rat u Ukrajini produži pa počne ozbiljnije štetiti ekonomskim interesima građana velikih evropskih zemalja. Nadam se da Evropska unija može prepoznati i prihvatiti specifičnosti

Zapadnog Balkana. U svakom slučaju, trebalo bi najprije da završi, u metaforičkom smislu, prethodni rat – onaj iz devedesetih – prije nego se koncentriramo na završetak ovog novog, u Ukrajini. Jedna od posljedica toga ranijeg rata je to što najveći dio regiona još nije u Uniji. Dogodio se s ukrajinskim ratom ipak jedan značajan pomak u mentalnom mapiranju Evrope. Danas, naime, velik broj građana EU vidi Ukrajinu kao granicu između Istoka i Zapada. To znači da više ne vidi Balkan kao tu granicu, nego da Balkan vidi kao dio zapada. Srbija i Republika Srpska, dakle, srpski narod – koji je što iz sentimentalnih a što iz interesnih razloga – najviše rusofilski ne bi trebao otežavati stvaranje te slike nego bi bilo dobro da i sami daju doprinos da se ona učvrsti, naravno ako sebe vidi pretežito kao dio Zapada, a ne Istoka. Drugim riječima, da sebe pozicionira na Zapad, kako bi ih drugi što manje pozicionirali negdje drugdje. Premda, gledano real-politički, uz Zapad se ima smisla pozicionirati ako Zapad na kraju pobijedi. A hoće li pobijediti – to još ne znamo.

BOŠ: Hrvatska se priključila Uniji pre devet godina, dok ostale zemlje regiona još uvek čekaju na ulazak u Uniju. Šta možemo da naučimo iz hrvatskog primera?

DJ: Nekoliko važnih pouka. U hrvatskom slučaju, najveći dio naroda je bio ravnodušan po pitanju ulaska u EU, a čak 58 posto nije uopće izašlo na referendum o tom pitanju 2012. godine. Pa ipak, politička elita je bila skoro potpuno ujedinjena da želi Hrvatsku u EU – samo je jedna parlamentarka glasala protiv. Stvoren je neformalni ali vrlo snažan pakt za Evropu: zvao se „Savez za Evropu”, i stvorili su ga tadašnji premijer iz HDZ-a Ivo Sanader i tadašnja opozicija. Vesna Pusić je, premda je bila u opoziciji HDZ-u, vodila taj neformalni savez. To nije značilo da opozicijske stranke sudjeluju u Vladi, ali su podržavale u

Kosovo je danas „vruć krompir” i za samu Evropu, koja nije jedinstvena po pitanju odnosa prema unilateralno proglašenoj nezavisnosti. U tom smislu, postojanje Kosova ometa pokušaje da se napravi zajednička spoljna i bezbednosna politiku Evropske unije.

Parlamentu sve odluke koje je Hrvatska morala donijeti zbog ulaska u EU. Time je, na neki način, bio ograničen unutarnji pluralizam u politici, a ulazak u EU je prihvaćen kao ujedinjavajući cilj, koji stabilizira zemlju. U tom smislu, trebalo bi vidjeti da je i odgovornost opozicije velika – da nije najbolje kad se zbog drugih pitanja odbija saradnja s vladajućom partijom po svaku cijenu i po svakom pitanju. Inače, nakon što je Hrvatska ušla u EU, napisao sam i objavio u *Vremenu* jedan članak, koji svodi pouke na tri: prvo, vlast treba ignorirati javno mnijenje kad ono

postane evroskeptično ili ravnodušno, drugo – treba provoditi reforme ili naučiti kako da se simuliraju reforme, jer i toga je bilo mnogo, i treće – treba naći prijatelje među velikim zemljama članicama EU i pogasiti svako „neprijateljstvo” odnosno svaki veći sudar s bilo kojom članicom, jer svaka može koristiti veto i time onemogućiti ili usporiti proces priključivanja. Mislim da te pouke i danas vrijede za nove kandidatkinje.

Danas je mnogo teže biti proruskij orijentiran, i mnogi rusofili su od toga vjerojatno odustali, barem u javnosti. To može pomoći proevropskim snagama u Srbiji. Srpskoj naprednoj stranci će biti vrlo teško opravdati uključivanje u Vladu nekih proruskih i antievropskih političara ili partija.

BOŠ: U Srbiji, od 18 izbornih lista koje su učestvovala na parlamentarnim izborima, njih osam je jasno, barem po načelima svojih političkih programa, proevropski opredeljeno. Međutim, neretko se desi da te vrednosti budu samo slova na papiru. Da li mislite da će novi sastav Narodne skupštine Republike Srbije uticati na oživljavanje procesa integracija, ili će i ovo biti još jedna u nizu propuštenih šansi?

DJ: Nadam se da hoće, premda sam svjestan da odluka o pridruživanju Uniji više ovisi o postojećim članicama nego o kandidatima, pa time i Srbiji. Smanjenje atraktivnosti Unije rezultat je i predugog oklijevanja same Unije da ponudi članstvo. Već je i Hrvatska smatrala da predugo čeka, i to nepravedno dugo, a razumijem u potpunosti da tako danas smatraju svi koji su davno započeli proces koji nije došao do svoga kraja. Na to će utjecati i spoljnopolitičke okolnosti. Danas je mnogo teže biti proruskij orijentiran, i mnogi rusofili su od toga vjerojatno odustali, barem u javnosti. To može pomoći proevropskim snagama u Srbiji. Srpskoj naprednoj stranci će biti vrlo teško opravdati uključivanje u Vladu nekih proruskih i antievropskih političara ili partija. Prevelik je rizik od toga. Sa druge strane, ponovno, mnogo toga zavisi od daljnjeg toka događaja u ratu u Ukrajini, gdje još ne vidimo kako će se stvar završiti. Zato smatram da će proces formiranja Vlade u Srbiji u sljedeća tri mjeseca biti ujedno i proces u kojem će se vlast odlučiti kojim spoljnopolitičkim smjerom želi krenuti – barem će se tako gledati na odluku o tome ko će biti u Vladi, a ko neće.

Autori:

Miljana Jovanović i Branislav Cvetković

Mirenje poslovnog i privatnog, mogućnost ili nužnost*

MALIM KORACIMA KA VELIKOM CILJU

Pravni okvir, kako u EU tako i u Republici Srbiji, u manjoj ili većoj meri prepoznaje važnost usklađenosti različitih sfera života radnika. Ipak, s obzirom na stare, ali i nove izazove u ostvarenju ove ravnoteže, neophodno je osvestiti da su novi koraci nužnost. U tom pogledu EU je donela Work-life balance direktivu. Neka rešenja iz Direktive mogu služiti kao jasne smernice za unapređenje domaćeg zakonodavstva.

Pitanje pomirenja profesionalne i porodične sfere života je oduvek prožimalo radne odnose. Sagledavanje radnog zakonodavstva ukazuje da su brojni radnopravni instituti stvoreni i razvijani, između ostalog, i kako bi se radniku omogućilo to usklađivanje. S obzirom na važnost ovog pitanja za svakog radnika, ali i poslodavca, ne čudi što je tome posvećena relativno velika pažnja kako na nivou EU tako i u domaćem pravu. Ipak, pored pravnih, u ovoj se oblasti otvaraju i brojna vanpravna pitanja, te stoga i niz nedoumica koje počinju ali se ne završavaju (samo) u sferi prava.

Novo vreme – novi izazovi

S jedne strane, u nalaženju ravnoteže između poslovnog i ličnog života postoji nemali broj tradicionalnih izazova, poput prekovremenog rada, nerazumnih zahteva poslodavaca, neadekvatnog vrednovanje rada koje dovodi do toga da radnik mora obavljati više poslova kako bi ostvario dovoljnu naknadu i sl. Štaviše, oni koji imaju porodične dužnosti neretko bivaju diskriminirani i kada se prijavljuju za posao, a potom i tokom trajanja radnog odnosa. S druge strane, savremeni svet je doneo i brojne nove izazove koji stoje na putu ostvarivanju balansa između različitih sfera života, a koji se pre svega odnose na zloupotrebu fleksibilnih oblika rada, nove načine prekomerne kontrole zaposlenih itd.¹

S obzirom na sve to, ne čudi što EU neprestano ulaže napore

kako bi unapredila pravni okvir u ovom kontekstu. Jedan od pokazatelja jeste donošenje Direktive 2019/1158/EU², odnosno popularnije nazvane *Work-life balance* direktiva.

Šta ona donosi?

Direktiva posvećuje izuzetnu pažnju fleksibilnim oblicima rada. Naime, ona obavezuje države članice da roditeljima s decom do određenih godina života, kao i negovateljima, obezbede pravo da zahtevaju fleksibilne oblike zaposlenja.

Smernice za naše zakonodavstvo

Moglo bi se reći da je značaj *Work-life balance* direktive i simbolički, jer jasno govori da EU prepoznaje izazove s kojima se radnici suočavaju, ali i praktični, jer se bavi rešenjima, odnosno iskazuje se spremnost da se stane na put problemima.

Neka od rešenja su posebno interesantna, kako sama po sebi tako i iz perspektive usklađenosti domaćeg zakonodavstva s pravom EU. Na primer, u Direktivi se navodi da roditelji imaju pravo na roditeljsko odsustvo u trajanju od četiri meseca, a ovo pravo se može koristiti dok dete ne napuni osam godina. Poređenja radi, u domaćem Zakonu o radu³ se navodi da

* Članak predstavlja izmenjeni i prilagođeni deo master rada pod nazivom „Usklađenost domaćeg zakonodavstva i prakse sa evropskim standardima o pomirenju profesionalnih i porodičnih dužnosti zaposlenih”, odbranjenog na Pravnom fakultetu Univerzitetu u Beogradu 4. septembra 2020. godine.

¹ Za više o tome videti: Kresal, Reconciliation of Work and Family Life – the Role of Labour Law in the Changing Economic and Social Conditions, Asociación Española de Derecho del Trabajo y de la Seguridad Social, Sociedad Internacional de Derecho del Trabajo y de la Seguridad Social, X Congreso Europeo de Derecho del Trabajo y de la Seguridad Social, Sevilla, 2011.

² Directive (EU) 2019/1158 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on work-life balance for parents and carers and repealing Council Directive 2010/18/EU, Official Journal of the European Union, L 188/79. Za više o značaju Direktive videti: Work-Life Balance Directive, The EWL Assessment of the Recently Adopted Directive on Work-Life Balance for parents and carers, European Women's Lobby (EWL), 2019, Brussels, https://www.womenlobby.org/IMG/pdf/wlb_ewl_assessment_2019-2.pdf

³ Zakon o radu („Službeni glasnik RS”, br. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17, 113/17 i 95/18)

Izvor: culture.ec.europa.eu

zaposlena po isteku porodiljskog odsustva ima pravo na odsustvo radi nege deteta do isteka 365 dana od početka porodiljskog odsustva. Takođe je navedeno da i otac deteta može koristiti ovo pravo. Ali se u formulaciji iz Direktive u istom stavu izričito navodi da oba roditelja mogu koristiti ovo pravo, čemu bi trebalo dati prednost.

U Direktivi se navodi da roditelji imaju pravo na roditeljsko odsustvo u trajanju od četiri meseca, a ovo pravo se može koristiti dok dete ne napuni osam godina. Poređenja radi, u domaćem Zakonu o radu se navodi da zaposlena po isteku porodiljskog odsustva ima pravo na odsustvo radi nege deteta. Takođe je navedeno da i otac deteta može koristiti ovo pravo. Ali se u formulaciji iz Direktive u istom stavu izričito navodi da oba roditelja mogu koristiti ovo pravo.

Zatim, u Direktivi je izričito regulisano pitanje „odsustva za očeve” – što je pokazatelj da se porodične dužnosti shvataju rodno ravnopravno – kao i pitanje uloge i položaja negovatelja. S druge strane, regulisanje položaja negovatelja nije regulisano u domaćem pravnom okviru, te bi u tom smislu upravo ova direktiva mogla biti smernica za njegovo dalje unapređenje.

Konačno, Direktiva posvećuje izuzetnu pažnju fleksibilnim oblicima rada. Naime, ona obavezuje države članice da roditeljima s decom do određenih godina života, kao i negovateljima, obezbede pravo da zahtevaju fleksibilne oblike zaposlenja. Zanimljivo je da Direktiva ovim kategorijama zaposlenih ne garantuje pravo na fleksibilne oblike rada, već samo pravo da zahtevaju fleksibilni oblik rada od poslodavca. Ukoliko poslodavci odbiju ovakav zahtev, u obavezi su da obrazlože svoju odluku. Potrebno je naglasiti i to da se u Direktivi pitanje fleksibilnih oblika rada posmatra u svetlu usklađivanja porodične i profesionalne sfere života, što bi takođe mogla biti smernica za domaće zakonodavstvo.

*Mina Kuzminac
Beogradska otvorena škola*

Evropa o rodnoj ravnopravnosti ŠTA MOŽEMO DA NAUČIMO?

Iako se čini da je tema rodne ravnopravnosti u Srbiji mnogo prisutnija nego ranije, i dalje smo milijama udaljeni od rodno ravnopravnog društva. Indeks rodne ravnopravnosti prepoznao je napredak u ovoj oblasti kod nas, ali žene i dalje trpe nejednakost u svim sferama života, prečesto bivajući na margini.

Broj femicida u Srbiji od početka godine jasno ukazuje na porast partnerskog i porodičnog nasilja, a dvogodišnje trajanje pandemije koronavirusa samo je pojačalo postojeće šablone rodne neravnopravnosti. Umesto da se žene osnaže da u privatnoj i javnoj sferi uživaju ona prava za koja su se druge žene pre njih (iz)borile, one su suočene: s nesposobnim institucijama koje često ne prepoznaju problem nasilja, ostaju neme ili ne reaguju pravovremeno, kao i s društvom prožetim rodnim stereotipima.

O položaju žena u Srbiji ne sme se razmišljati u pauzi između dva novinska članka, obično senzacionalističkih naslova i neprimerenog sadržaja, najčešće o privatnom životu žrtve ili detaljima nasilja. O nejednakoj nadoknadi za rad ili uslovima u kojima se žene porađaju, a kasnije ostaju bez posla jer imaju dete, ne sme se govoriti samo Osmog marta.

O položaju žena u Srbiji ne sme se razmišljati u pauzi između dva novinska članka, obično senzacionalističkih naslova i neprimerenog sadržaja, najčešće o privatnom životu žrtve ili detaljima nasilja. Kao što se ni o nejednakoj nadoknadi za rad ili uslovima u kojima se žene porađaju, a kasnije ostaju bez posla jer imaju dete, ne sme govoriti samo Osmog marta.

Neophodno je da nadležne institucije pruže podršku ženama u ostvarivanju prava, a ne da ih spotiču u svakoj prilici. Mehanizmi rodne ravnopravnosti moraju da funkcionišu kako bi svaki građanin i građanka živeli slobodno. Iz današnje perspektive, zvuči neverovatno podatak da Srbiju, prema podacima Indeksa

Izvor: op.europa.eu

za rodnu ravnopravnost, od postizanja jednakosti muškaraca i žena deli 59 godina.

Na zapadu nešto novo

Simbolično, Osmog marta, Evropska komisija predstavila je **Izveštaj za rodnu ravnopravnost** u 2021. U Izveštaju, fokus je stavljen na glavna postignuća u oblasti rodne ravnopravnosti koju su sprovele institucije Evropske unije, kao i države članice. Kao glavna odlika cele prošle godine jeste i dalje prisutan veliki uticaj pandemije koronavirusa koja je žene dodatno opteretila i povećala njihovu sveopštu nesigurnost, uz nagli porast nasilja u porodici. Kao pozitivno, u ovom Izveštaju se

ističe napredak u oblasti EU zakonodavstva kojim se regulišu pitanja rodne ravnopravnosti.

Takođe, Evropska komisija je predstavila i Direktivu o transparentnom plaćanju žena, čime je načinjen prvi značajniji korak za uređivanje ovog pitanja. Izveštaj je podeljen na nekoliko delova – oslobađanje od stereotipa i nasilja, napredak u rodno jednakoj ekonomiji, uvođenje rodne perspektive, promovisanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena širom sveta.

Da bi se rodna ravnopravnost zaista unapredila, neophodno je da to pitanje bude u javnim politikama koje Evropska unija sprovodi. Svaki od izazova s kojima se Unija suočava ima i rodnu dimenziju, a njihovo prevazilaženje će svakako biti lakše i efikasnije ukoliko se ta rodna perspektiva uzme u obzir.

Izveštaj za rodnu ravnopravnost je podeljen na nekoliko delova – oslobađanje od stereotipa i nasilja, napredak u rodno jednakoj ekonomiji, uvođenje rodne perspektive, promovisanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena širom sveta.

Finansiranje predstavlja jedan od najvažnijih mehanizama za sprovođenje ciljeva koje Evropska unija želi da ostvari. Prvenstveno, rodnom budžetiranjem i sprovođenjem ekonomskih programa čiji je cilj uvođenje rodne dimenzije u ovu oblast, postiže se veća uključenost žena. U okviru budžeta Evropske komisije za 2021–2027. godinu, rodna dimenzija će biti prisutna u programima koji se finansiraju iz Kohezionog fonda, poput Evropskog fonda za regionalni razvoj ili Evropski socijalni fond. Rodna ravnopravnost predstavlja prožimajući princip, koji je neophodno uključiti u svaki proces odlučivanja. U prethodnoj godini, prema Izveštaju, Komisija je sprovela detaljnije proučavanje rodno ciljanih integriranih tokova ulaganja.

U aprilu 2021. godine, Evropski parlament je usvojio smernice za primenu novog rodnog Akcionog plana. On uključuje niz specifičnih koraka koje je neophodno preduzeti, a prvi put u Akcionom planu našle su se i političke stranke u Parlamentu. Akcioni plan Evropskog parlamenta podrazumeva rodno odgovorno budžetiranje, poboljšanu koordinaciju između različitih tela zaduženih za urodnavanje (*gender mainstreaming*) i jačanje internih kapaciteta u oblasti rodne ravnopravnosti.

Kako bi se princip rodne ravnopravnosti što pre ostvario, potrebno je ovom pitanju pristupiti iz više sektora. Intersekcionalni pristup predstavlja mogućnost da se rodna pitanja rešavaju sistemski, s obzirom na to da neravnopravnost s kojom se žene suočavaju prožima više oblasti istovremeno, te stoga pojedinačni pristup problemu ne bi dao adekvatno i efikasno rešenje.

Korak po korak

Iako se čini da je tema rodne ravnopravnosti u Srbiji mnogo prisutnija nego ranije, i dalje smo miljama udaljeni od rodno ravnopravnog društva. Indeks rodne ravnopravnosti prepoznao je napredak u ovoj oblasti kod nas, ali žene i dalje trpe nejednakost u svim sferama života, prečesto bivajući na margini.

Napredak i ozbiljniji fokus koji imaju države članice EU ipak ostavlja nadu da bi Srbija, kroz usklađivanje sa zakonodavnim okvirima Unije, mogla unaprediti ovu oblast. Usklađivanje s Poglavljem 23 podrazumevalo bi da žene i muškarci u Srbiji budu podjednako plaćeni, da im u jednakom obimu budu dostupni isti resursi, da ne postoji diskriminacija u bilo kom pogledu.

S druge strane, napredak i ozbiljniji fokus koji imaju države članice EU ipak ostavlja nadu da bi Srbija, kroz usklađivanje sa zakonodavnim okvirima Unije, mogla unaprediti ovu oblast. Usklađivanje s Poglavljem 23 podrazumevalo bi da žene i muškarci u Srbiji budu podjednako plaćeni, da im u jednakom obimu budu dostupni isti resursi, da ne postoji diskriminacija u bilo kom pogledu. A s obzirom na usporenost procesa evropskih integracija u Srbiji, neophodno je podizati svest o važnosti korišćenja rodnih mehanizama i alata kako bi se položaj žena unapredio.

*Miljana Jovanović
Beogradska otvorena škola*

Samit Evropska unija – Kina, 2022

SISTEMSKI RIVALI U DIJALOGU GLUVIH

I pored napretka i kontinuiteta u pojedinim oblastima bilateralne saradnje Kine i Unije, najjače je odjeknula vest o mimoilaženju u pristupu ukrajinskoj krizi. Iako to mnogobrojne komentatore međunarodnih odnosa nije iznenadilo, otvorilo se pitanje cost-benefit analize ovakve kineske pozicije.

U međunarodnoj štampi 23. bilateralni Samit Evropske unije i Kine, održan putem video-linka 1. aprila 2022. godine, popularno je nazvan i *April Fool's Summit*. Međutim, makar ovaj put, ni razloga ni prostora za šalu nije bilo.

Poznavaoima međunarodne politike bilo je jasno da je, u uslovima međunarodne vojne krize, domet Samita upitan. Unija se nadala kineskoj potvrdi da neće pružiti pomoć Rusiji u prevazilaženju sankcija i da će zajedno, kao važni i odgovorni međunarodni akteri, uložiti napore da se rat u Ukrajini okonča. Međutim, dve strane se nisu usaglasile. Žozep Borelj, šef spoljne politike Unije, ocenio je Samit kao – „dijalog gluvih”.

Poznavaoima međunarodne politike bilo je jasno da je, u uslovima međunarodne vojne krize, domet Samita upitan. Unija se nadala kineskoj potvrdi da neće pružiti pomoć Rusiji u prevazilaženju sankcija i da će zajedno, kao važni i odgovorni međunarodni akteri, uložiti napore da se rat u Ukrajini okonča. Međutim, dve strane se nisu usaglasile. Žozep Borelj, šef spoljne politike Unije, ocenio je Samit kao – „dijalog gluvih”.

Od evropskih zvaničnika, pored Borelja, Samitu su prisustvovali predsednica Evropske komisije Ursula fon der Lajen i Šarl Mišel, predsednik Evropskog saveta. S druge strane učestvovali su predsednik i premijer Narodne Republike Kine – Si Đinping i Li Kečang. Ukrajinska kriza, kao jedna od tema Samita, skrajnula je sve druge važne teme, a jedina je tema oko koje dve strane nisu pronašle nijednu dodirnu tačku.

Okarakterisana od strane Unije kao partner za saradnju i pregovore, ekonomski takmac i sistemski rival, nije bilo realno nadati se da će Kina usaglasiti ili približiti svoj položaj onom koji zastupa 27 država članica Evropske unije. Uzimajući u obzir i kinesko-rusko strateško partnerstvo, potvrđeno i pojačano neposredno pre početka krize (4. februara) zajedničkim saopštenjem o „prijateljstvu bez granica”, još teže je očekivati kinesko svrstavanje na „pravu stranu istorije”, na šta ih pozivaju evropski zvaničnici.

Iako Kina naglašava da je suverenitet svake države nepovrediv – čak je tamošnja Vlada u martovskom izveštaju saopštila da se zalaže za mir i protivi ratu – čini se da Peking prizna je Moskvi „legitimne bezbednosne zahteve” za intervenciju zbog širenja organizacije NATO na istok. Prilikom glasanja o Rezoluciji Generalne skupštine Ujedinjenih nacija kojom se osuđuje ruski napad na Ukrajinu, Kina nije glasala ni „za” ni „protiv”. Naime, ostala je uzdržana, što je protumačeno kao suptilna podrška Rusiji.

Lista mimoilaženja i ekonomsko partnerstvo

Ta podrška je već ranije poljuljane kinesko-evropske odnose dodatno uzdrmala. Pređašnja spoticanja su bila oko: kineskih trgovinskih praksi; Sporazuma o investicijama; ljudskim pravima Ujgura, muslimanskog stanovništva čiju radnu snagu kineske vlasti interno raseljavaju; trgovinskoj blokadi proizvoda iz Litvanije; obostranih sankcija zvaničnika.

Svaka od ovih spornih tačaka je uzročno-posledična i pitanje je u kom smeru će se odnosi dva međunarodna aktera odvijati. Za potrebe budućih projekcija treba imati na umu da je za Kinu tržište Evropske unije od izuzetne važnosti, jer je to

Izvor: consilium.europa.eu

trgovinsko partnerstvo trenutno najveće i najskuplje u pogledu razmene dobara – u 2021. godini je vredelo 1,9 milijardi evra dnevno.

Kako Samit ne bi bio potpuni promašaj, predstavljajući popis svega onoga gde se mišljenja i dela kineskih i evropskih zvaničnika mimoilaze, razgovaralo se i o, čini se davno zaboravljenim temama, pandemiji koronavirusa i klimatskim promenama.

Svetska pandemija koronavirusa je podigla svest o zavisnosti evropskog tržišta od kineskih proizvoda. Preko dve godine se ulažu naponi da se kriza smiri, a pandemija obustavi i na tom tragu su Kina i Evropska unija imale razumevanja za potrebu

Duže trajanje konflikta u Ukrajini, zbog kineskog razumevanja za ruske poteze, nosi ozbiljan potencijal za pogoršanje odnosa Kine i Unije. Ali bi to ujedno otvorilo i mogućnost za racionalne poteze Kine i njenog postepenog usaglašavanja sa evropskim stavovima, kako bi na taj način sačuvala najveće svetsko tržište za svoj izvoz.

zajedničkog nastupa i saradnje u poduhvatu sprovođenja kampanje vakcinacije.

Slično razumevanje tokom Samita je postojalo i oko zajedničkih napora za suprotstavljanje klimatskim promenama. Kina kao

činilac 28% udela u globalnoj emisiji gasa je logičan partner Evropskoj uniji u ovom poduhvatu (Unija učestvuje sa 8% udela). Bilo je razgovora o važnosti dugo očekivanog i nekoliko puta odlaganog sastanka COP15 (*Conference of the Parties*) u Kunmingu, čiji će Kina biti domaćin, a koji bi, ukoliko novog odlaganja ne bude, trebalo da se održi u trećem kvartalu tekuće godine.

I pored napretka i kontinuiteta u pojedinim oblastima bilateralne saradnje Kine i Unije, najjače je odjeknula vest o mimoilaženju u pogledu sanacije i pristupa ukrajinskoj krizi. Iako to mnogobrojne komentatore međunarodnih odnosa nije iznenadilo, otvorilo se pitanje *cost-benefit* analize ovakve kineske pozicije.

S jedne strane duže trajanje konflikta u Ukrajini, zbog kineskog razumevanja za ruske poteze, nosi ozbiljan potencijal za pogoršanje odnosa Kine i Unije. Ali bi to ujedno otvorilo i mogućnost za racionalne poteze Kine i njenog postepenog usaglašavanja sa evropskim stavovima, kako bi na taj način sačuvala najveće svetsko tržište za svoj izvoz.

S druge strane, brzo okončanje sukoba bi učinilo situaciju sličnu sadašnjoj – Kina kao strateški partner Rusiji i ekonomskog takmac Uniji, a u prvi plan se vraćaju klimatske promene, pandemiju koronavirusa ili one, za Kinu nešto manje prijatne, teme: ljudskih prava, reformi Svetske trgovinske organizacije ili sajber bezbednosti.

*Branislav Cetković
Beogradska otvorena škola*

Strateški kompas odbrane i bezbednosti

EVROPA PONOVO UČI JEZIK SILE

Novi dokument, koji će u narednim godinama odrediti strateško delovanje Unije, bez sumnje će osnažiti njenu bezbednosnu i odbrambenu dimenziju i radiće na jačanju regionalnih i globalnih partnerstava. Promene koje svakodnevno nastaju u međunarodnom sistemu zahtevaju da politički akteri pravovremeno usklade svoje delovanje sa onim što diktira trenutna globalna bezbednosna situacija. U periodu koji dolazi, EU bi trebalo da se postavi kao postojan i pouzdan bezbednosni akter na svetskom nivou. Pitanje je samo: da li je na to spremna?

Izbijanje oružanog sukoba na evropskom tlu vratilo je na agendu dobro poznato pitanje o geopolitičkom uticaju Evropske unije. Izazovi i pretnje koje je ukrajinska kriza oživila pokazali su da je neophodno preispitati dosadašnji pristup Unije i napraviti iskorak ka snažnijoj, transformativnoj i novoj dimenziji njene odbrambene uloge.

Očekivanja od Evropske unije kao značajnog međunarodnog aktera i garanta mira u ukrajinskoj krizi i dalje su velika. Ipak, odgovor koji je dosad pružila je kritikovan kao nedovoljan i neodgovarajući. Naime, uvođenje paketa sankcija Ruskoj Federaciji zbog otpočinjanja sukoba jeste otežalo njeno delovanje u oružanom sukobu, ali pitanje efikasnijeg odgovora EU nastavlja da lebdi u vazduhu.

Specifična bezbednosna situacija u kojoj se čitav međunarodni sistem našao podstakla je evropske zvaničnike da još jednom preispitaju koju će ulogu Unija imati u novom poretku. Usvajanje Strateškog kompasa moglo bi se posmatrati i kao odgovor na to.

Kuda Kompas usmerava?

Priprema ovog strateškog dokumenta počela je još 2020. godine, a sa izbijanjem sukoba u Ukrajini još je brže i snažnije postalo zalaganje u pravcu zauzimanja zajedničkog stava da se Unija pozicionira kao geopolitički značajan akter, koji će svojim kapacitetima moći istinski da garantuje i obezbedi mir i stabilnost na evropskom kontinentu. Pre pisanja Strateškog kompasa, Unija je prvi put sačinila analizu bezbednosnih pretnji, čime je omogućeno zajedničko viđenje potencijalnih rizika i izazova za Evropu u bliskoj budućnosti. Menjanje bezbednosne dinamike u svetu doprinelo je tome da se Unija okrene efektivnom

multilateralizmu i većoj saradnji s lokalnim, regionalnim i globalnim partnerima kako bi se očuvao međunarodni poredak zasnovan na vladavini prava, a ne na pravu jačeg.

Posvećenost evropskim vrednostima i solidarnosti, kao i očuvanju evropskog bezbednosnog poretka, istaknuta je u uvodnom delu Strateškog kompasa. Jača i bezbednosno sposobnija Unija biće spremnija da doprinese globalnoj i transatlantskoj bezbednosti i time dopuni učinak Severnoatlantskog pakta, koji i dalje predstavlja osnovu kolektivne odbrane. U uvodnom delu dokumenta dalje se ističe želja i nastojanje Unije da globalni poredak bude zasnovan na garantovanju ljudskih prava i sloboda.

Dokument čini šest celina, a zasnovan je na četiri stuba: delovanje, bezbednost, investiranje i partnerstvo.

Delovanje predstavlja prvi stub Strateškog kompasa. Bolje delovanje Unije neophodno je kako bi se omogućio brz i snažan odgovor u trenutku kada izbije kriza. S partnerima, a ako je moguće i sama, ako je to potrebno, Evropska unija će uspostaviti snažne kapacitete za brzo raspoređivanje do 5.000 vojnika i biti spremna da rasporedi 200 potpuno opremljenih stručnjaka za misije koje se odvijaju u okviru Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike (ZBOP) u roku od 30 dana, uključujući i delovanje u složenim okruženjima. Unija će, prema dokumentu, biti spremna da izvodi redovne vežbe na kopnu i na moru i time će poboljšati vojnu mobilnost. Jačanje civilnih i vojnih misija, kao i operacija Evropske unije u okviru ZBOP biće omogućeno promovisanjem brzog i fleksibilnijeg procesa donošenja odluka, delujući tako na konkretniji način i osiguravajući veću finansijsku solidarnost. U okviru prvog stuba Strateškog kompasa, navodi se i potpuno iskorišćavanje Evropskog mirovnog

Izvor: europa.rs

fonda – finansijski instrument Unije koji se koristi za jačanje sposobnosti oružanih snaga u partnerskim zemljama – kako bi se pružila podrška partnerima.

Bezbednost predstavlja drugi stub evropskog kompasa i u njemu se navodi da bi EU, ukoliko bi ojačala svoju sposobnost da predvidi, odvrati i odgovori na trenutne i brzo nastajuće pretnje i izazove te zaštititi bezbednosne interese, povećala svoje kapacitete za analizu obaveštajnih podataka i razvila hibridnu kutiju alata, kao i timove za odgovor koji spajaju različite instrumente za otkrivanje i reagovanje na širok spektar hibridnih pretnji. Unija će dalje razvijati sajber diplomatsku kutiju alata i uspostaviti politiku sajber odbrane EU, kako bi bila bolje pripremljena za sajber napade i kako bi odgovorila na njih. Evropska unija će razviti kutiju sa alatima za manipulaciju stranim informacijama i za interferenciju i razvije svemirsku strategiju Unije za bezbednost i odbranu. Takođe, kao važno je navedno jačanje uloge Evropske unije kao aktera pomorske bezbednosti.

Treći stub Strateškog kompasa odnosi se na investiranje. To će u praksi značiti da su se države članice obavezale na značajno povećavanje svojih izdataka za odbranu, kako bi odgovarali na ambiciju EU da smanji kritične praznine kada je reč o vojnoj i civilnoj sposobnosti i da ojača evropsku odbrambenu

tehnološku i industrijsku bazu. Evropska unija će vršiti razmenu nacionalnih ciljeva o povećanju potrošnje na odbranu, a kako bi se zadovoljile bezbednosne potrebe Unije. Obezbediće dalje podsticaje državama članicama da se angažuju u razvoju sposobnosti saradnje i zajednički ulažu u strateške mogućnosti i sposobnosti sledeće generacije za delovanje na kopnu,

Primenom Strateškog kompasa Evropska unija bi trebalo da (barem u narednom periodu) prepozna sve one situacije i događaje koji bi mogli izazvati novu krizu i da reaguje u skladu s tim, naravno, u bliskoj saradnji sa NATO-om. Ona mora biti opremljenija da uspešno odgovori na čitav niz novih pretnji s kojima se svet suočava, a kako bi se izdvojila kao strateški važan geopolitički akter.

na moru, u vazduhu, u sajber domenu i u svemiru i podstaci će odbrambene tehnološke inovacije kako bi se popunile strateške praznine i smanjile tehnološke i industrijske zavisnosti.

Kako bi odgovorila na zajedničke pretnje i izazove, Evropska unija će ojačati saradnju sa strateškim partnerima:

Severnoatlantskim paktom, Ujedinjenim nacijama i regionalnim partnerima, uključujući Organizaciju za evropsku bezbednost i saradnju, Afričku uniju i Savez država Jugoistočne Azije. Unija će razvijati bilateralna partnerstva sa zemljama istomišljenicama i strateškim partnerima, kao što su: Sjedinjene Američke Države, Kanada, Norveška, Ujedinjeno Kraljevstvo i Japan, a razvijaće i partnerstva na Zapadnom Balkanu, u istočnom i južnom susedstvu, u Africi, Aziji i Latinskoj Americi, uključujući,

Deluje kao da je izbijanje ukrajinske krize pokrenulo zamrlu evropsku solidarnost i podstaklo države članice da zajednički, barem iz straha od mogućih posledica, razmisle o osnaživanju vojne dimenzije Evropske unije i značaju koordinisanog odgovora na pretnje.

kroz unapređenje dijaloga i saradnje, promovisanje učešća u misijama i operacijama ZBOP i podršku izgradnji i jačanju kapaciteta. Vođenjem bezbednosnih dijaloga s partnerima, Unija će raditi na sprečavanju hibridne i sajber pretnje, kao i na sprečavanju širenja dezinformacija. U naredne dve godine, Evropska unija će zajedno sa Ujedinjenim nacijama razviti set prioriteta za saradnju koji će se odnositi na rodno odgovornu bezbednosnu analizu, zajedničko strateško predviđanje, kao i unapređivanje političke i operativne koordinacije i saradnje između dve organizacije.

Play it again, Sam

Usklađivanje sa zajedničkom odbrambenom i bezbednosnom politikom Evropske unije, usaglašavanje strateških ciljeva država članica i zajedničko efikasno delovanje u krizama mnogo puta dosad pokazalo se kao preteško u praksi. Upravo zato, prema rečima Visokog predstavnika za spoljnu i bezbednosnu politiku Evropske unije Žozepa Borelja, Strateški kompas predstavlja plan koji Unija treba da primenjuje kako bi se što bolje pripremila za trenutne, ali i sve buduće bezbednosne izazove. Primenom Strateškog kompasa EU bi trebalo da (barem u narednom periodu) prepozna sve one situacije i događaje koji bi mogli izazovati novu krizu i da reaguje u skladu s tim, naravno, u bliskoj saradnji sa NATO-om. Ona mora biti opremljenija da uspešno odgovori na čitav niz novih pretnji s kojima se svet suočava, a kako bi se izdvojila kao strateški važan geopolitički akter. Da bi to postala, Unija prvenstveno treba da obezbedi jedinstven glas svih država članica, što se u najvećem broju slučajeva pokazalo kao gotovo nemoguć zadatak. S druge strane, deluje kao da je izbijanje ukrajinske krize pokrenulo zamrlu evropsku solidarnost i podstaklo države članice da zajednički, barem iz straha od mogućih posledica, razmisle o osnaživanju vojne dimenzije Evropske unije i značaju koordinisanog odgovora na pretnje.

*Miljana Jovanović
Beogradska otvorena škola*

BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI

Švedska
Sverige

Beogradska otvorena škola
Bulevar oslobođenja 177
11000 Beograd, Srbija

T: +381 60 3061 342

E: eupregovori@bos.rs

W: eupregovori.bos.rs i www.bos.rs

S: facebook.com/bos.rs

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Beogradska otvorena škola

Stalo nam je do vašeg mišljenja –
ukoliko imate komentar, kritiku ili sugestiju
kako da poboljšamo Bilten, javite nam
se na mejl eupregovori@bos.rs.

Ukoliko ne želite da nastavimo da vam šaljemo Bilten,
o tome nas možete obavestiti na isti mejl.

Molimo vas da imate razumevanja ukoliko vam
nakon odjave stigne naredni broj Biltena –
sistemu treba vremena da prepozna
izmene u broju pretplatnika.